

Skolebøger fra NS

P. E. MAHLER

TYSK FANGE

i Frøslev, Dachau,
Neuengamme og Møgelkær

BOGFORLAGET SCT. JØRGEN . ODENSE

Tysk Fange

i Frøslev, Dachau, Neuengamme og Møgelkær

Kommunelærer P. E. Mahler

Tysk Fange

i Frøslev, Dachau, Neuengamme og Møgelkær

ODENSE
BOGFORLAGET SCT. JØRGEN
1945

90

Ma 34

Det er Forfatterens egne Tegninger, der er brugt som Illustrationer. De fleste — dem fra Tyskland — er tegnet paa Røde Kors-Karton, Havregrynsomslag og lignende, og nu foreligger de altsaa i denne Bog som Bevis for en Tid, der heldigvis ligger bag os, der har været i Nazisternes »flotte« Tilintetgørelseslejr.

Hp.

Foragten for Tyskerne

Fra min tidligste Barndom har jeg været opdraget til at se paa tysk Tvang med sønderjydske Skepsis, ligesom jeg har været vant til at se paa alt, hvad der var Tysk med den største Varsomhed. Jeg har lært at foragte det hos Tyskerne, som var udansk og kun tage imod det, som ikke kunde skade vort nationale Sindelag — og det allerede fra min tidligste Barndom.

Min Far maatte som dansk Sønderjyde, trods sit danske Sindelag, trække i Tyskertrøjen og gøre den første Verdenskrig med paa deres Side. Da han faldt paa Slagmarken i Rusland, følte jeg som lille Dreng, at Tyskland havde frarøvet mig og mit Hjem noget dyrebart, som ikke kunde erstattes. Jeg har i Skolen følt, hvad det vil sige at være Dansk under tysk Styre, naar Læreren i Skolen raabte een ind i An-

sigtet: Du brüllst wie eine dänische Kuh! Preusseraanden og Preussertonen var for os noget modbydeligt, som vi allerede fra smaa lærte af afsky, selv om vi maatte finde os i en Del af den Slags uden at kny. Vi lærte i Skolen at smække Hælene sammen, og vi maatte lære at hilse paa tysk Maner ved at tage Hatten af for den tyske Flagstang i Skolegaarden.

Mere behøver vist ikke at fortælles, for at enhver kan forstaa, hvilke Følelser der betog mig, da de tyske Horder den 9. April 1940 tog vort Land i Besiddelse. Fra det Øjeblik, jeg hin skæbnesvangre Morgen saa de tyske Flyvemaskiner paa dansk Himmel, var jeg klar over, at nu maatte der ydes Modstand. Det var med dyb Sorg, jeg maatte se paa, hvor let og billigt de ved deres skandaløse Overrumpling bemægtigede sig vort Land. Denne Harme blev ikke mindre, efterhaanden som de indrettede sig her i Landet — og da de tog de sidste af vort Militær, var jeg en aktiv Deltager i Modstandsbevægelsen. Arbejdet her blev mere farligt, da Politiet ogsaa blev taget, men Risikoen maatte tages og Van-

skelighederne overvindes. Vort Hus har maattet tage imod mange Mennesker, snart den ene, snart den anden, som af en eller anden Grund var eftersøgt af Tyskerne. Min Hustru var paa samme Bølgelængde og tog ivrigt Del i alt, hvad der gik for sig. Hun laa vaagen om Natten, til man kom hjem hen paa Morgenstunden, da de allierede Vaaben begyndte at komme ned fra Luften til os — og havde hun ikke som Mor haft Pligt til at være hos Børnene imens, vilde hun utvivlsomt have været med i Marken.

Risikoen voksede Dag for Dag — og vi var ikke blinde overfor den. Vi kunde vente Gestapo naar som helst, for hvor mange af de Mennesker, vi havde haft Forbindelse med, som faldt i Gestapos Kløer, kunde vi ikke holde Kontrol med. Men vi haabede paa Heldet og stolede paa vore egne Forsigtighedsforanstaltninger.

Gestapo kommer

Den 11. Januar 1945, mens vi sad ved Middagsbordet, stod pludselig 4 tyske Gestapofolk i Stuen hos os. Den ene, som var dansktalende, spurgte, om de traf mig hjemme. I samme Øjeblik stod det klart for mig, at nu skete netop det, jeg havde frygtet længe. Det havde været min Tanke, at jeg vilde løbe ud af Huset, hvis de skulde komme, og jeg holdt til Stadhed Øje med hver eneste Bil, som kørte forbi vore Vinduer. Og aldrig gik jeg selv til Døren, naar nogen ringede paa — og var der en eller anden Situation, der forekom mig lidt fordægtig, var jeg straks rede til at gribe en Pistol, hvormed jeg havde tænkt mig at dække min Retræte.

Men dette kom altsaa bag paa mig, selv om jeg var advaret — og ikke havde ligget hjemme i de sidste 3 Nætter. Jeg vidste nemlig, at de Søndag d. 7. Ja-

nuar havde taget Adjunkt Andersen fra Odense i et Sommerhus i Kratholm, og selv om Huset tilhørte Adjunkt Foged, var det dog blevet sprængt i Luften Søndag Aften — og baade pr. Telefon og ved Kurér var jeg af mine illegale Forbindelser gjort bekendt med denne Hændelse, fordi man vidste, at jeg paa forskellig Maade havde haft Forbindelse med Andersen — og bl. a. udleveret ham en Politipistol.

Hele Huset blev fuldstændig chokeret, og der blev straks gjort klar til Forhør over mig i mit Kontor. Mine Kone og begge Børnene søgte straks ind i Skolen, hvor min Kone først gav Børnene fri, men siden bad dem blive, for at hun kunde have nogen om sig i den højst pinagtige Situation.

Jeg fik straks at vide, at de vidste, at jeg talte godt Tysk. Derfor blev „Poul Tysker“ straks overflødiggjort som Tolk. De andre Herrer skiftedes til at stille mig Spørgsmaal og prøvede paa, om de kunde lokke mig i en eller anden Fælde.

Jeg tog Sagen med saa stor Overlegenhed, som det overhovedet var mig muligt. Og jeg satte mig ned, idet jeg tændte mig en Cerut.

„Poul Tysker“ gik imens rundt og saa paa de forskellige Ting, som stod i Stuen, tog flere Ting ned af Skabe og Hylder — og efterhaanden som det viste sig, at jeg ikke var saa ligetil at faa noget ud af, gav man sig til at undersøge Skabe og Skuffer. Herved fandt de et Par Fyrværkeriartikler fra Nytaar, som de uden videre brændte af i Stuen.

Min Kone, som fra Skolestuen hørte Knaldene, troede selvfølgelig, at det var mig, som blev skudt. Nogle Fløjter paa Nøglebrædtet havde de ogsaa stor Interesse i, ligesom de blev meget ivrige, da de fandt Ammunition til en 6 mm Alarmpistol, der ligesom Fløjterne brugtes til Hundedressur.

Alarmpistolen havde Ejgil, min 12-aarige Søn, laant. Derfor blev han hentet af „Poul Tysker“ og kom i et kort Forhør, ogsaa paa Tysk.

Det blev mig bebrejdet, at jeg ikke havde tysk Jagttilladelse, selv om jeg havde gyldigt dansk Jagttegn, ligesom det ikke heller passede dem, at der paa min Kones Arbejdsbord laa en Bog af Kaj Munk.

Efter en god Times Forhør og Undersøgelse af mit Kontor og min Person, hvorunder de bl. a. fandt en

Elevliste i min Lomme, Navnene var fra Ungdoms-
fængslet paa Søbysøgaard, hvor jeg har Timer, fik
jeg at vide, at de sigtede mig for Meddelagtighed i
2 Mord, som skulde være begaaet af Adjunkt An-
dersen, hvorfor de blev nødt til at tage mig med, at
de kunde faa skrevet en Rapport.

Min Arrestation

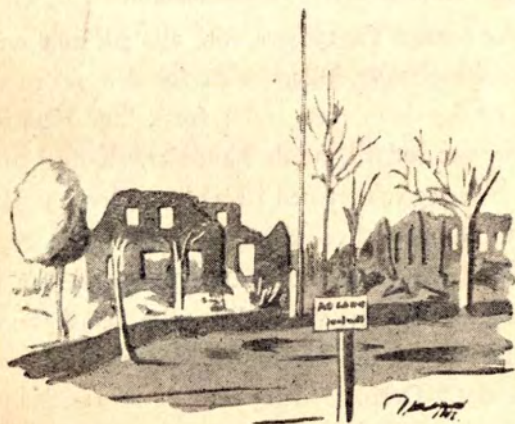
Jeg maatte saa tømme mine Lommer for alt, undtagen Lommetørklæder. Paa min Forespørgsel om Tobak etc. maatte medtages, fik jeg paa en kras Maade at vide, at de havde sagt, hvad der maatte medtages. Nu kunde jeg blot klæde mig paa til Turen. Der fulgte en Mand med i Hælene for at finde Sko og Overtøj.

Da vi kom til Entreen, tog jeg Afsked med min Kone, som fik listet ud af mig, hvad jeg blev taget paa. Og det lod hun jo gaa videre.

Der laa Sne udenfor, og det var meget koldt. Jeg blev puttet ind mellem 2 Mand bag i Bilen, en Opel Capitain — og saa gik Turen til Odense.

Paa Sdr. Boulevard var Herrerne inde hos en Bager, og deres stadige Samtale var om, hvordan de kunde faa noget godt til deres Aftensmad. De var ogsaa i

Albaniegades Fiskeforretning, men det lod ikke til, at de fik det, de ønskede sig. Saa sattes Kursen mod Husmandsskolen i Tarup. De tudede 3 Gange med Bilens Signalthorn, og saa gik den store Port op.

Ruin af Husmandsskolen efter R. A. F. havde bombet den. Bag Flagstangen laa Fangecellerne, her begravet af Murbrokker.

Gestapos Hovedkvarter, Husmandsskolen

Her var mange Vagtposter, som alle gik med engelske Maskinpistoler. Bilen holdt for den vestre Indgang, og jeg kom med ind i forskellige Kontorer, men da det lod til, at de havde travlt med andre Ting, blev jeg lukket ned i Kælderen, hvor jeg kom ind i Celle Nr. 6, hvor der i Forvejen sad en Person paa Briksen og saa indesluttet ud. Jeg hilste paa ham, og da det viste sig, at han talte Dansk, tænkte jeg: „Det er saa din foreløbige Plageaand, der skal pumpe dig.“ Derfor lod jeg tavs og umeddelsom. Inventaret var ikke særlig luksuriøst. Foruden en Træbriks med en Madras var der en Konservesdaase til Natpotte. Vinduet, der var lille og af uigennemsigtigt Glas, sad højt. Og det var svært tilgittret. Et Par Rør oppe under Loftet skulde opvarme Cellen — det ene var Tilførsels- det andet Returledning.

Væggene var hvidtede og groft pudsede. Der fandtes eet Søm til Overfrakkerne, men det sad løst i sit Hul, saa det var intet værd. Døren havde intet Haandtag paa Indersiden og en lille firkantet Rude i. Den var beregnet til, at man kunde se ind til Fangerne. Jeg fik senere at se, at Døren foruden Laas ogsaa var forsynet med to kæmpestore Skud — et foroven og et forneden, der blev slaet for eller tilbage med stort Rabalder.

Over Døren var der et lille Hul med groft Fluenet for. Det tjente til at lade lidt Lys fra Gangen slippe ind. Men det, der gjorde det allerstærkeste Indtryk paa mig, var en Sæning, der stod indridset i Væggens Puds: „*Du er ikke alene! Gud er hos dig!*“ Det var ikke det eneste, der var indridset i Væggen. Der var baade Navnetræk og Initialer og Fyndord — og en hel Række Kalendere over, hvor længe Fangerne havde opholdt sig der, og jeg lagde Mærke til, at de havde været der 5—6 Dage og højst 3 Uger.

Omsider begyndte min Medfange og jeg at nærme os hinanden, og jeg blev hurtigt klar over, at han virkelig var i samme ulykkelige Situation som jeg

selv. Bl. a. havde han en Cigaret, som han ikke kunde faa Ild i, fordi Vægen i hans Fyrtøj var trukket ned i Beholderen. Jeg lærte ham saa at holde en Tot Vat hen til Stenen, saa han kunde slaa Ild i det, men vi mente begge to, at det var klogere at vente med Rygningen, til det blev Nat, og saa gav han mig en Skraa i Munden og en lille Stang i Lommen. Hvad han sad der for, husker jeg ikke, men inden Aften blev han kaldt ud, og samtidig fik jeg at vide, at jeg skulde i Forhør næste Dag.

Nu var jeg alene i Cellen en kort Stund, og jeg følte en stadig Trang til at komme paa Toilettet. Jeg ringede paa Klokken i den Tro, at den var beregnet til det Brug, men saa kom der en meget brøsig SS-Soldat, der fortalte mig, at det kunde man besørge om Morgen. Jeg prøvede paa mit allerhøfligste Tysk at undskylde mig, og saa lod han mig komme ud, men her skulde Døren blive staaende, saa han kunde se, hvad jeg lavede. Jeg blev saa lukket ind i Celle Nr. 4. Da jeg havde siddet lidt, blev Aftensmaden uddelt: et tykt Stykke Rugbrød med en Anelse Marmelade paa og sort Kaffe i et Ølglas. Jeg havde ikke

P. J. J. J.
1945

*Celle paa Husmandsskolen i Odense, hvor Gestapo havde sit
Hovedkvarter. I Kælderen var der 6 saadanne Celler*

megen Appetit — og tænkte først paa at etablere Sultestrejke, men jeg var snart klog paa, at det vist var dumt.

Saa slukkedes Lyset, og jeg saa, at det var Nat udenfor. Jeg troede saa, at der vilde være Ro, men saa begyndte der en livlig Raaben og Kalden og Banken fra de andre Fanger i Kælderen. Og jeg forstod, at de var interesseret i, hvem der nu sad i Nr. 4.

Hvem er i Nr. 4? Er du alene? Hvad har du gjort? Hvem er i Nr. 6? Hvorfor er den tom? Saadan regnede det med Spørgsmaal.

I Aftenens Løb kom der af og til nogle ned i Kælderen. Først raslede Nøglerne, Slaaen sloges fra — saa igen Nøgleraslen — Slaaen paa — — Ro!

Det var Fanger, der hentedes til Forhør, eller blev bragt ned igen. Saa lød Spørgsmaalene: Fik du Tærsk? Hvad gjorde de mere ved dig? o. s. v. Der kom Folk ind til mig, som var hævede i Ansigtet af Slag, andre havde Mærker af Haandjern og andre Torturretskaber. Og det var mig en frygtelig Mare, at jeg endnu ikke havde været i Forhør, for jeg anede, at det var det, man mest af alt skulde frygte.

Jeg blev ved med at gentage min „Historie“ overfor mig selv — og i korte Træk overfor nye Kammerater i Cellen, og efterhaanden havde jeg i 5 Døgn gentaget Historien saa tit, at jeg til sidst var ved at tro paa dens Sandhed. Jeg husker endnu fra den første Nat: en ny, yngre, pæn Mand kom ind, Olsen hed han, og han mente, Klokken var mellem 2 og 3. Hele hans Familie blev hentet, ialt 7 Medlemmer, fordi de ikke fik fat i hans Bror „Walter“. Det var rørende at høre dem raabe trøstende Ord til deres Kvinder, der var kommet i Celle Nr. 6.

Den næste Dag gik, uden jeg kom i Forhør, men efter den anden Nat blev jeg hentet ud. Nu troede jeg, at Forhøret forestod, og jeg følte det næsten som en Lettelse at faa det overstaaet.

Jeg kom op i Gangen, hvor jeg saa Adjunk Andersen, men de passede paa, at vi ikke kom til at staa i Nærheden af hinanden, for vi var aabenbart særlig farlige. Han saa frygtelig ud: langskægget, snavsede Støvler og Frakke og meget nedslaaet.

Til min Forbavselse fik han Haandjern paa og blev lænket sammen med en anden.

Da vi havde staaet $\frac{1}{2}$ Times Tid i Gangen med Næsen mod Væggen, blev vi ført ud i en af Politiets grønne Transportbiler, og her fik jeg — paa Grund af Pladsmangel — Andersen paa Skødet.

Hovedvagttaarnet i Frøslev.

Domhusets Arrest

Saa gik det af Sted gennem Byen i susende Fart. Ujævnhederne, som Sneen paa Gaderne dannede, fik den store Vogn til at hoppe, saa jeg troede, vi væltede. Turen ind til Byen gik gennem Kongensgade, Mageløs og over Albanitorv, hvor jeg fik en Lus-sing, da jeg vilde se, hvad Klokkeren var paa Vagt-selskabets Ur.

Vi kom saa til Albanigades Arrest, hvor vi blev ført op i øverste Etage. Jeg blev sammen med 2 andre puttet ind i Nr. 43. Og der var lyst og rent som i danske Fængselsceller. Vand og W.C. var der ogsaa, fast Bord og Bænk; Sengen var slaaet op, og et lille Skab til Spiseredskaber var der.

Her fik vi Middagsmad, som ikke smagte saa daarligt, og der var nok af det. Maden var fra den tyske Garnison i Albanigade, saa der var rigeligt med

„Sauerkraut“, som vi ikke var meget interesseret i. Det var Værnemagtssoldater, ganske unge Fyre, som opvartede os: een øste op, en anden stod og pegede paa os med en Pistol. Hvad vi levned, gik i W.C.-Kummen.

Vinduet sad saa højt oppe, at vi kunde se ud af det, naar vi stillede de to løse Taburetter i Cellen ovenpaa hinanden. Saa havde vi Udsigt til Gaden ved Bryggeriet og til „Stjernegaarden“, hvor vi med Misundelse kunde se de andre Fanger gaa og ryge. En af Cellekammeraterne havde Tændstikker og en Pibe, men ingen Tobak. Jeg havde endnu en Stump af den Cigar, jeg tændte hjemme i mit Kontor — og saa havde jeg Skraatobakken, jeg fik i Celle Nr. 6. I Løbet af Natten tørrede vi den tyggede Skraa paa Varmerørene, og Stumpen gav til en Pibe Tobak ovenpaa Middagen i 3 Dage.

Tiden var frygtelig lang. Man saa og hørte sig ærgerlig paa dem, man var sammen med, og man frygtede dem, der vartede een op og vogtede een. Vi længtes saa frygteligt efter at komme ud i den friske Luft, og det var en stor Nydelse at faa et Par Drag

Fra Grusgraven i Froslevlejren.

af den oppe ved Vinduet, selv om det var forbudt at kravle der op.

Vi forsøgte at for^orsorte Tiden ved at lave Gymnastik, og Gulvets Længde blev maalt i Skridt utallige Gange. Det var frygteligt irriterende for mig, at den ene paa Cellen havde Træsaaler under Skoene, for det støjede ustandseligt i Terrazzogulvet, naar han gik frem og tilbage.

Paa Bagsiden af Regulativet var der tegnet et Dambædt. Saa lavede vi Brikker af Papirstumper og spillede Dam med hinanden, men det var snart kedeligt!

Jeg havde saa smaat belavet mig paa at tilbringe Resten af min Fangetid her i denne Celle — og igennem Varmeledningen fik jeg Forbindelse med en almindelig Forbryder med 4½ Aars Arbejdshusstraf, som igennem en anden Kammerat lovede at sende en Hilsen hjem til min Kone.

De almindelige Bankesignaler lærte jeg ikke at forstaa, for da der var gaaet 3 Døgn, blev jeg hentet ned og kom i en Bil. Jeg husker endnu Portneren i Arresthuset gøre Forsøg paa at faa at vide, hvad der

skulde ske med mig — og om jeg kom tilbage, men han fik intet Svar af Tyskeren.

Det var henimod Aften, da jeg igen var paa Husmandsskolen; og denne Gang kom jeg i Celle med Olsens Far og hans Brors Svigerfar, to ældre Herrer: den ene var 67 og den anden midt i 50'erne.

Pladsen i Cellen var saa snæver, at vi ikke kunde faa Plads ved Siden af hinanden paa Gulvet, men en maatte sidde paa Briksen, hvis vi skulde sove alle 3 paa een Gang.

Vi gjorde det hyggeligt efter Forholdene: talte om dem derhjemme og skiftedes til at holde Andagt Morgen og Aften.